

Znanstvena društva na Litvi. Znanstveno in socialno življenje na Litvi se vzbujajo iz polstoletnega spanja: Poljska kultura, ki ima v tem delu poljskega ozemlja lepo preteklost, se začena oživljati, po letih nesreč in nadlog napoveduje nov razcvit književnosti, znanstva in umetnosti v prastari prestolnici jagelonski. Na Litvi je bilo sicer tudi v najžalostnejših dobah vedno nekaj moči, ki so marljivo delovali za blagor domovine z nado v boljšo, jasnejšo bodočnost. Tamošnja poljska družba je v zadnjih desetletjih imela nekoliko dobrih znanstvenih, pisateljskih in umetniških moči, ki so deloma v rojstvenem kraju, deloma izven Litve delovali, toda niso imeli potrebnega središča. Sedaj pa so se v Vilnu ustanovili naenkrat trije zavodi, okoli katerih se bodo skupili litvanski učenjaki, pisatelji in umetniki. Zavodi se imenujejo: „Muzeum nauk i sztuk — Towarzystwo przyjaćół nauk — Towarzystwo miłośników wiedzy“. Nekdaj je Vilno kot glavno mesto Litve bilo na čelu cele Poljske v književnem in znanstvenem gibanju. S batarovskega vseučilišča so izšla prva gesla romantizma, napovedujoča novo dobo v poljski književni zgodovini. Dela Śniadeckih in Lele-velov so obogatila poljski znanstveni zaklad. Upati je torej, da bo Vilno tudi sedaj ognjišče poljskega duha na Litvi.

Władysław Belza, poljski pesnik in mladinski pisatelj — „śpiewak maluczkich“, kakor ga Poljaki imenujejo — obhaja letos štiridesetletnico svoje književne delavnosti. L. 1867. je izšla v Varšavi Belzova prva zbirka pesmi za mladino z naslovom „Podarek dla grzecznych dzieci“ in od tega časa so se z veliko hvaležnostjo odpirali Belzi predali vseh poljskih „Kurjerów“ in „Tygodników“. Belza je veliko potoval po Laškem, Francoskem, Nemškem in Češkem in navsezadnje se je naselil na Poznanjskem. Tu je bil tudi na političnem polju zelo delaven; ustanovil je „Tygodnik Wielkopolski“, poljsko gledališče in pri tem je siral pesmi kakor iz rokava, tako da ga je leta 1870. pruska vlada izgnala iz Poznanjske kot „sitnega tujca“. Belza je odšel v Lvov, kjer živi še sedaj. V Lvovu je bil najprej časnikar, knjigotrtec in uradnik deželnega odbora; sedaj je predstojnik uprave in založništva šolskih knjig. Poleg tega ima vselej še toliko časa, da more pisati lirične pesmi, študije in razne razprave, predvsem pa pesmi za mladino. Njegovi spisi „Zaklete dzwony — Abecadnik w wierszach — Dawni królowe tej ziemi — Królowa korony polskiej — Katechizem polskiego dziecka“ so izšli v več izdajah. Dasi se pesniški proizvod Belze nahajajo v vsaki poljski hiši in je Belza vobče češčen in hvaljen, vendar je zelo skromen mož, ki je celo življenje ostal zvest svojemu „credo“, ki se glasi:

Mojem niebem świątek maly,
A v tem niebie male dzieci!

Macierz Polska. Odkar je „Macierz Polska“ v Lvovu nehala izdajati tednik „Niedziela“, ki se je sicer izdajal za ljudstvo, a ljudstvu se nikoli ni prikupil, se razvija delavnost tega društva čimdalje bolj. Društvo izdaja sedaj samo poljudne knjige za ljudstvo in število njegovih udov vsako leto raste. Najbolj je društvo poljskemu občinstvu ustreglo z izdajo Mickiewiczovega „Pana Tadeusza“ (po 20 vin.), ki se je razširil v 120.000 iztisih med poljskim preprostim ljudstvom. Drugo lepo delo „Macierzi Polske“ je „Polska — obrazy i opisy“; spisa je že izšlo sedem snopičev in pišejo ga najboljši poljski pisatelji. Drugi del spisa bode obsegal zgodovino poljske književnosti. Hkrati s tem delom izdaja društvo že v drugi pomnoženi ilustrirani izdaji spis „Encyklopedia, zbiór wiadomości ze wszystkich galęzy wiedzy“. O delovanju „Macierzi“ priča sledeče poročilo za leto 1906. V obče se je izdalo 9 knjig in 7 snopičev v 67.000 iztisih. Med poljske čitatelje se je razposlalo 56.207 brošur; za 9000 več nego l. 1905. Število iztisov

vsake knjige raste vsako leto; tako se je leta 1903. natisnilo 33.000 iztisov, sledeče leto 37.000, potem 58.000 in sedaj že 67.000.

150 letnica carskega gledališča v Peterburgu. Pred 150 leti, 12. septembra je izšel carski ukaz o ustanovitvi gledališča v Peterburgu. Že poprej je bilo v Peterburgu malo dvorno gledališče, ki ga je Peter Veliki izpremenil v narodno. Toda ruski narod ni bil še prepričan o vzgojalni in umetniški vrednosti gledališča, zato je po smrti Petra Velikega propadlo. Za vlade Ane Ivanovne se je dvorno gledališče obnovilo; carica Elizabeta Petrovna pa je l. 1756. izdala že zgoraj omenjeni ukaz, da bi se ustanovilo v Peterburgu rusko gledališče, katerega ravnatelj je bil Sumarokov in v katerem je imenitni ustanovitelj ruskega gledališča po vzoru zahodno-evropskem Fedor Grigorjevič Volkov (1729–1763) dobil naslov „prvega dvornega igravca“. Rusko gledališče dolgo ni predstavljalo ruskega narodnega življenja, ruskih ljudi. Spisi ruskih dramatikov, Sumarokova, Knjeznina, deloma tudi Fon-Vizina, A. Onisimoviča, Ablesimova so bili prevodi ali pa posnemki tujih vzorov zlasti lažiklasičnih tragedij in veseloiger francoskih. Ruski igralci, kakor Volkov, Ivan Afanasjevič Dmitrevskij in Tatjana Mihajlovna Trojepolska († 1774) so si osvojili lastnosti igre, ki so jih rabili zastopniki dramske umetnosti na zahodu. A ruska dramska umetnost se je hitro razvila. Že h koncu XVIII. stoletja se morejo v dramaturgiji in dramski umetnosti zapaziti znaki tiste struje, ki je pozneje postala bistvo ruske književnosti in umetnosti. Ta nova struja se je pa v ruski umetnosti in dramaturgiji udomačila kot umetniško načelo. Risanje resničnosti, ruskega življenja in pojavov narodnega duha je ustvarilo rusko umetniško-realno bistveno strujo. Na čelu te struje je v dramaturgiji stal Gribojedov, v gledališki umetnosti pa Mihajl Semjonovič Ščepkin (1788–1863), ki je utrdil na ruskem odru umetniški realizem in po svoji štiridesetletni delavnosti je ustanovil novo šolo ruske gledališke umetnosti. — Ruska opera se je začela precej pozno razvijati; navzlic temu so jo njeni zastopniki in ustanovniki (Dargomyžski, Borodin, Masorski, Glinka, Čajkovski, Rubinštejn) v razmeroma kratkem času tako povzdignili, da je rusko Marijinsko operno gledališče eno izmed najboljših na svetu.

Fr. Št.

Maloruski muzeji. V zadnjih 100–150 letih so veliko ukrajinske (maloruske) starine uničili. Šele kakih 20–30 let sem začel Malorusi bolj skrbeti za ohranitev svojih starin. V tem času je nastalo mnogo muzejev. V Kijevu je najstarejši muzej zbirka starih denarjev pri univerzi; v ti zbirki so tudi predzgodovinske stvari in slovanski grobovi. Največjo zaslugu za ta muzej ima prof. Vladimir Antonovič, ki je dober poznavalec predzgodovinskih in zgodovinskih ukrajinskih starin. Pred 25 leti se je tudi pri kijevski duhovni akademiji ustanovil cerkveno-arheološki muzej, ki je že zelo bogat. L. 1898. so začeli v Kijevu zidati mestni muzej, ki se imenuje: „Muzej imperatora Nikolaja II.“ in ima že nekoliko bogatih oddelkov. V Černigovu sta dva muzeja; največji je „Muzej ukrajinske starine imeni V. V. Tarnovskih“. Umrli Tarnovskij je namreč celo svoje življenje posvetil nabiranju kazahskih starin. En oddelek je posvečen maloruskemu pesniku T. G. Ševčenku. Zelo lepi so tudi muzeji v Poltavi, Žitomiru, Podilu, Katerinoslavi, Hersonu, Harkovu in Odesi. V Odesi je poleg ukrajinskih starin zanimiva zbirka iz davnih grških naselbin pri črnemorskem obrežju.

Prosvetni napor Belorusov. Nedavno se je nekoliko narodno zavednih Belorusov, ki so se skupili v Vilnu okoli beloruskega lista „Naša Niva“, obrnilo do kijevskega maloruskega društva „Prosvita“ s prošnjo, da bi jim poslalo pra-